

TECHNIKY TISKU Z HLOUBKY

Jde o způsob tisku založený na principu využití barvy, která ulpívá v prohlubních tiskové matrice. Naopak z hladkého povrchu musí být pokud možno barva setřena. Tiskne se tak to, co je zahlobeno. Pro umělecké účely se tiskne na ručních měditiskařských strojích, někdy označovaných jako satinýrky. Pro tisk je třeba volit správný papír, který se vlhčí, aby zvláčněl, a prostřednictvím tkané plsti byl tlakem válce vtlačen do prohlubní obsahující barvu. Pro takovéto tisky je pak charakteristická určitá reliefně vystupující vrstvička barvy a zřetelně vytlačené okrajové fasety tiskové desky.

Hlubitiskové techniky je možno roztrždit podle způsobu zpracování matrice na mechanické a chemické.

MECHANICKÉ TECHNIKY TISKU Z HLOUBKY

Jsou to takzvané suché způsoby, při kterých se vytváří matrice přímo fyzicky, vlastní silou.

MĚDIRYT A OCELORYT

Technika tisku z proryté hladké kovové desky má původ u italských a německých kovotepců, pasířů a zlatníků na počátku renesance, kdy rytinou primárně zdobili své výrobky. Jedná se bezesporu o nejnáročnější ze všech grafických technik. Práce vyžaduje dlouhodobý nácvik a předpokládá zručnost, soustředění, trpělivost i dobrý zrak. V minulosti byla v dokonalé podobě využívána k transpozici malířských předloh. Dnes ji v podobném duchu ovládá jen několik jedinců, kteří se věnují rytinám cenin. Současní umělci ji většinou používají v kombinaci s jinými mechanickými postupy.

Zpravidla se používá vyleštěná měděná nebo ocelová deska o síle několika milimetrů, jejíž hrany jsou opracovány do pozvolných faset. Menší formáty se pro rytí upínají do speciálních otočných svěráků. Také kožené polštářky s pískem vyhovují nutnosti desku při rytí otáčet po směru ryté linie. Ryje se ostrými rýtky o různých profilech, která jsou vsazena do půlkruhových násad. Síla i hloubka každé linie musí být důkladně uvážena. Kovový otřep, který vzniká na hranách ryté linie, se odstraňuje šábrem.

SUCHÁ JEHLA

Jde vlastně také o druh rytiny. Ovšem mnohem méně náročný. Umožňuje naopak volnější a expresivnější projev. Mnozí současní tvůrci si ji oblíbili právě pro její bezprostřednost a nenáročnost.

Síla plechu se volí úměrně k velikosti desky. Hodí se téměř jakýkoli měkký kov, například i hliník. Místo rýtek se používá ostrá ocelová jehla. Ta kov neodrývá, nýbrž jen vyhrnuje po okrajích kresby. Vzniklý grátek se neodstraňuje. Při zatírání barvy a následném tisku se uplatňuje jako charakteristický měkký stín. Je ovšem náchylný k brzkému opotřebení. Od zvoleného materiálu se proto odvíjí trvanlivost matrice a tím i maximální výše nákladu.

MEZZOTINTA

Je technikou objevenou v polovině 17. století. Je to způsob, jakým lze vytvářet modelaci ploch neboli pozvolné přechody mezi tmavými a světlými partiemi. Pro velkou pracnost ji dnes ve velkých formátech používá jen několik specialistů. Pro malé formáty se často využívá v kombinaci s ruletami, suchou jehlou i rytinou.

Používají se silnější měděné desky, jejichž povrch se pomocí skoblíny (zvláštní kolíbka s ostrými hroty) v celé ploše rozruší pravidelnými ostrými vrypy. Šábrem a hladítky se pak v potřebných místech mezzotintové zrna snižuje, případně zcela vyhladí. Takto pojednaná deska zadržuje při vytírání odpovídající množství barvy, která se přetiskne na papír v podobě sametové plochy s jemnými valéry.

RULETOVÁ A MOLETOVÁ TECHNIKA

Je založena na podobném principu rozrušování kovového povrchu jako mezzotinta. Rulety a molety jsou kovové válečky a různé kulovité tvary opatřené vroubky nebo trny. Jejich stopa se dá využít přímo k budování kresby, nebo k vytváření lokálních menších ploch. Současní grafici ji nejčastěji využívají jako doplněk suché jehly a rytiny.

CHEMICKÉ TECHNIKY TISKU Z HLOUBKY

Jde o souhrn všech takzvaně mokrych postupů vytváření matrice, kdy se k zahloubení kresby do kovu používají chemikálie.

LEPT

Vznikl též v dílnách renesančních řemeslných rytců, kteří si tak usnadňovali část práce. Pro naše účely se nejčastěji leptá do mědi nebo do zinku, nověji do titan-zinku, který povrchově neoxiduje. Povrch desky se zahřeje a naválí se na něj tenká ochranná vrstva směsi asfaltu a vosku. Výtvarník pak jehlou prorývá pouze tuto vrstvu a na obnažený kov nechává působit leptadlo. Délkou expozice ovlivňuje hloubku a výraznost kresby. Pro měď se používá chlorid železitý, pro zinek kyselina dusičná. Podle druhu použitého krytu se mění i způsob prorývání a charakter vyleptané čáry. Mluvíme pak o čárovém leptu, měkkém nebo prýskavém krytu.

AKVATINTA

Objevena byla ve Francii sto let po objevu mezzotinty, se kterou má podobné vlastnosti. Zrnitá plocha se docílí přitavením drobných částecek prachu kalafuny nebo syrského asfaltu a následným zaleptáním drobných mezírek mezi nimi. Ovlivňovat se dá velikostí zrna a jeho zaleptáním. Ke stejnoměrnému nanášení prachových zrn se dají používat speciální komory, ve kterých se asfaltový nebo kalafunový prach rozvíří a pak se usazuje na vsunutou desku. Dá se ale také prášit pomocí prachových tamponů. Moderní alternativou je vytvoření zrnité plochy zastudena nastříkáním laku retušerskou pistolí. Zamýšlená světlá místa nebo valéry kompozice se pak postupně vykrývají asfaltovým lakem v různých fázích leptání. Hotové zaleptané zrna je také možno seškrabávat a vyhlazovat podobně jako u mezzotinty. V současné praxi je akvatinta nejčastěji využívána v kombinaci s čárovým leptem, případně měkkým krytem.